

Ekonomická odolnost českých starých průmyslových regionů

Jan Ženka

Ondřej Slach

Ostravská univerzita

Kurdějov, 14/6/2018

Téma, cíle a výzkumné otázky

- Regionální diferenciace růstu zaměstnanosti a přidané hodnoty v (post)krizovém období 2009-2014 s důrazem na staré průmyslové regiony (OIR)
- Jak byly OIR ekonomicky odolné ve srovnání s ostatními typy regionů?
  - Jádra metropolitních regionů
  - Zázemí metropolitních regionů
  - Městské regiony
  - Venkovské regiony

Ekonomická odolnost regionů

„Kapacita regionální nebo lokální ekonomiky odolat nebo zotavit se z vnějších ekonomických či jiných šoků a navrátit na předchozí růstovou trajektorii nebo přejít na novou udržitelnou růstovou trajektorii umožňující produktivnější využití fyzických, lidských a environmentálních zdrojů, v případě nezbytnosti díky provedení adaptivních změn ekonomické struktury, sociálních a institucionálních konfigurací“ (Sunley 2015, s. 13).

Aspekty ekonomické odolnosti regionů

- i. **Stabilita:** schopnost regionální ekonomiky vyhnout se výraznému kolísání zaměstnanosti v (post)krizovém období
- ii. **Obnova:** schopnost regionální ekonomiky navrátit se k růstové trajektorii a zvýšit ekonomickou výkonnost ve srovnání s ostatními regiony
- iii. **Reorientace:** změna odvětvové a velikostní struktury hospodářské základny regionu nezbytná pro udržení či zvýšení dynamiky ekonomického růstu.

Ekonomická odolnost OIR: předpoklady

- silné odvětvové monostruktury, vysoká specializace
  - závislost na velkých monopolních podnicích
  - úzké dodavatelsko-odběratelské vztahy mezi firmami
  - nízká adaptabilita, lock-in
  - omezené zastoupení znalostně náročných obchodních služeb
  - syndrom pobočných závodů, externí závislost
-
- + inercie těžkého průmyslu
  - + možnost diverzifikace odběratelů na globální úrovni
  - + vyjednávací síla politické reprezentace OIR
  - + atraktivita pro některé typy přímých zahraničních investic

Ekonomická odolnost ostatních typů regionů

Metropolitní jádra: vyšší odolnost díky portfoliovému efektu, efektivnímu trhu práce, vysoké dynamice vzniku nových firem a inovací **X** koncentrace cyklických odvětví (finančnictví aj.)

Metropolitní zázemí: efekt půjčené velikosti, relokace firem z jader **X** ekonomické aktivity s nižší přidanou hodnotou

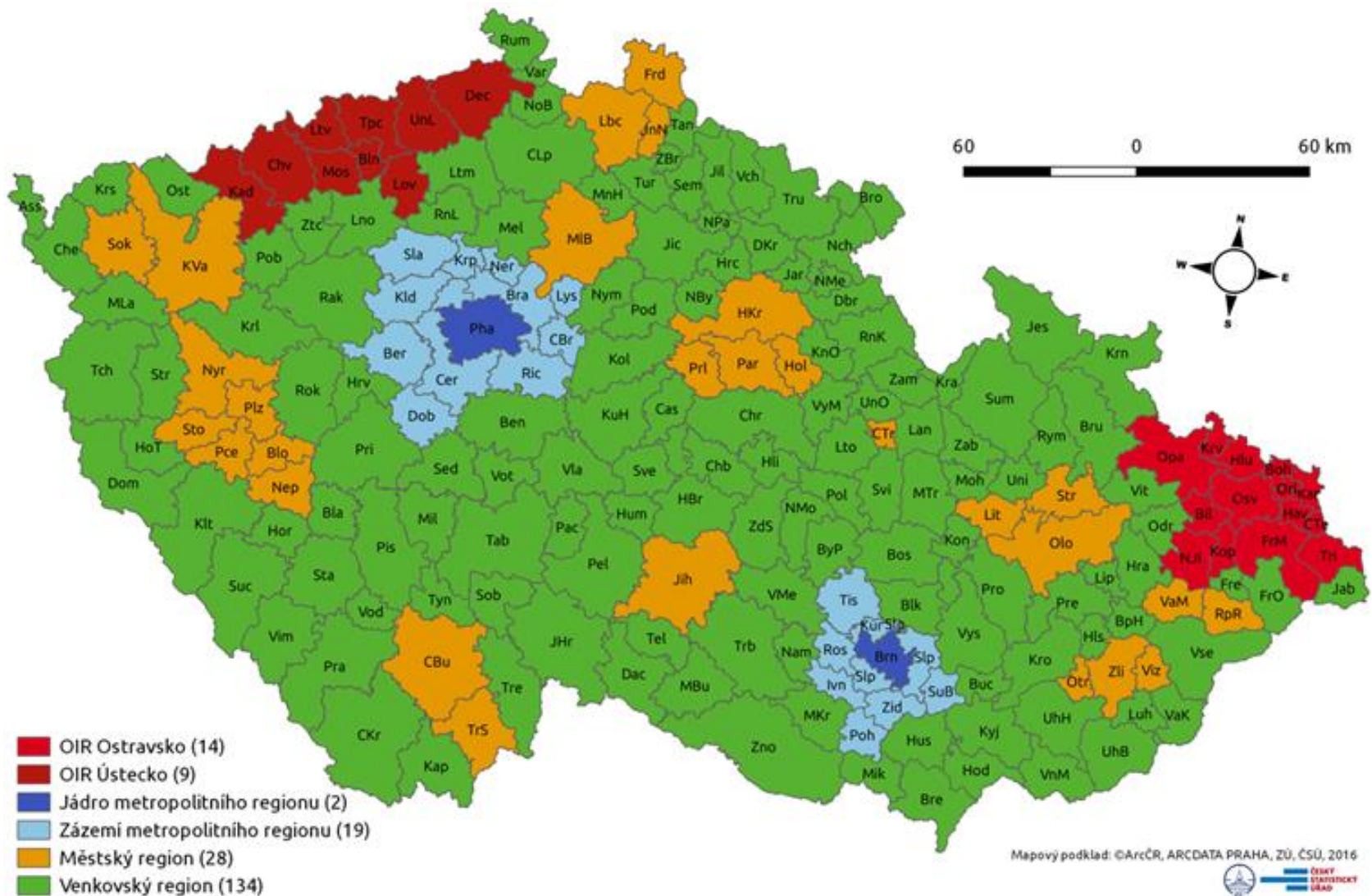
Venkovské regiony: diverzita, přítomnost anticyklických odvětví **X** malý potenciál pro aglomerační úspory, méně efektivní trh práce

Městské regiony: podobné efekty jako u jader, ale nižší intenzita

Data a metody

- **Metropolitní regiony** vymezené dle *OECD 2012: Redefining Urban*.
- **Venkovské regiony** vymezené dle indexu rurality: vážený průměr sídelní fragmentace, hustota zalidnění, prostorová produktivita
- **OIR: Ústecko a Ostravsko**
- **Městské regiony:** vysoce urbanizované a industrializované regiony různých typů, mezi které patří regiony s dominancí jedné velké firmy, dopravní uzly, regiony specializované na kapitálově náročné odvětví mimo Ústecko a Ostravsko
- **Regionální ekonomická data** (*zaměstnanost, přidaná hodnota*) agregována na úrovni SO ORP a 2-digit. NACE; (ČSÚ 2009, 2014)
- **Data pokrývají** zemědělství a lesnictví, zpracovatelský průmysl, stavebnictví a podnikatelské služby (*NACE 49-56; 58-64; 66; 68; 69-75; 79-82*)

Typologie českých SO ORP

Data a metody

<i>Proměnná</i>	<i>Ukazatel</i>	<i>Období</i>	<i>Zdroj dat</i>
Ruralita	Index rurality	2013	Ženka a kol. 2017c
Stabilita	Variační koeficient měsíčních registrovaných měř nezaměstnanosti	6/2008-12-2011	MPSV2014
Obnova	Změna pořadí SO ORP z hlediska přidané hodnoty na obyvatele v rámci Česka	2009-2014	ČSÚ 2009, 2014
Reorientace	Finger-Kreininův index strukturálních změn v zaměstnanosti (FKI)	2009-2014	ČSÚ 2009, 2014

Zdroj: Ženka a kol. 2017, s. 31; autoři

Výsledky

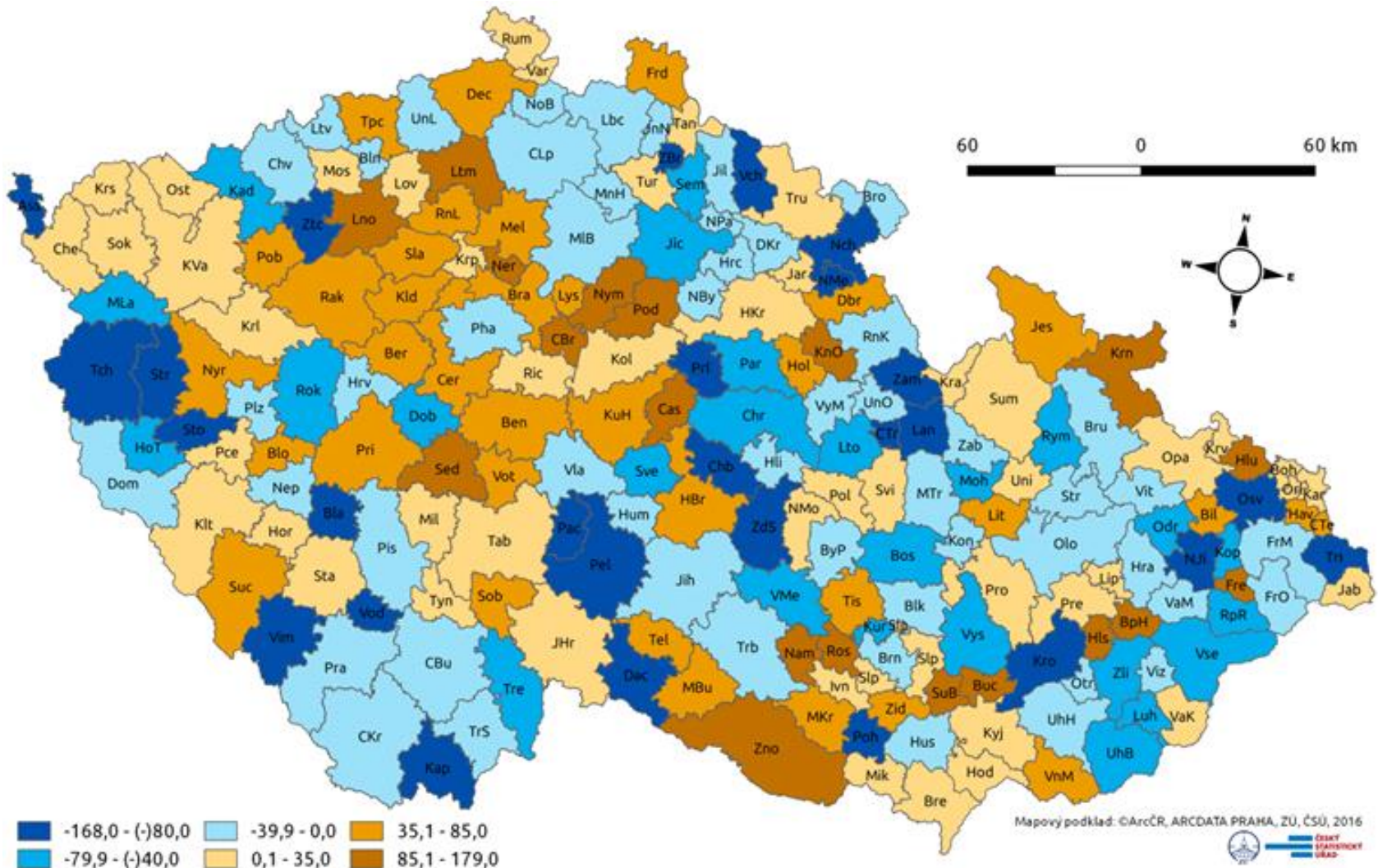
- Nedošlo k zásadním změnám rozmístění ekonomických aktivit.
- Chybí jasný regionální vzorec ekonomického růstu.
- Metropolitní jádra i zázemí stagnovala, v jádrech rostla pouze zaměstnanost.
- Venkovské a městské regiony rostly z hlediska přidané hodnoty.
- OIR vykázaly nejrychlejší růst přidané hodnoty a produktivity práce (hl. Ostravsko), ale pokles zaměstnanosti a územně výrazně diferencovaný vývoj.
- Nejvíce klesajících SO ORP bylo na Ústecku.

Výsledky

- Největší územně kompaktní oblastí s poměrně homogenním vývojem bylo zázemí Prahy.
- Nenalezen vztah mezi růstem ekonomické výkonnosti a intenzitou změn odvětvové struktury (pouze Ostravsko). Nejmenší změny prodělala metropolitní jádra, krajská města a regiony závislé na jedné velké průmyslové firmě.
- Malé rozdíly mezi regiony z hlediska volatility nezaměstnanosti. Nejméně volatilní byly OIR, ale vysoká vnitřní diferenciací: vysoká volatilita v centrech automobilového průmyslu (Nový Jičín, Kopřivnice), nízká v montánních oblastech a SO ORP s rezidenční funkcí.

Přidaná hodnota na obyvatele v období 2009-2014 (změna pořadí SO ORP v Česku)

Výsledky - OIR

- Poměrně výrazný pokles zaměstnanosti v tradičních odvětvích průmyslu na Ústecku i Ostravsku.
- Selektivní růst podnikatelských služeb, které kompenzovaly cca polovinu zaniklých pracovních míst v tradičních odvětvích průmyslu.
- Klíčovým faktorem ekonomické odolnosti OIR byly investice velkých zahraničních firem v automobilovém průmyslu - nejrychlejší obnova ve Frýdku-Místku, Novém Jičíně, Kopřivnici a Bílíně, rychlý růst i v Litvínově a Třinci.
- Došlo k posílení specializace OIR na zpracovatelský průmysl.

Diskuse

- Stabilita metropolitních jader (Frenken et al. 2007; X Davies 2011), ale malá změna odvětvové struktury (X Duranton, Puga 2001)
- Slabší ekonomický růst metropolitních zázemí, omezené přesuny firem z jader (Monsson 2015; X Maier, Franke 2015).
- Vyšší ekonomická odolnost OIR (X Hu, Hassink 2015), stabilita zaměstnanosti (Baldwin, Brown 2014).
- Nedošlo k intenzivní deindustrializaci/delokalizaci průmyslu a růstu podílu služeb v OIR (X Markowska 2017)

Závěry

- Vysoká vnitřní heterogenita jednotlivých typů regionů, nenalezeny jednoznačné regionální vzorce ekonomického vývoje SO ORP.
- Slabý efekt západovýchodního gradientu, postavení v sídelním systému, historické i současné specializace/diverzity ekonomiky.
- OIR byly oproti teoretickým předpokladům ekonomicky odolnější a stabilnější, ale značný rozdíl mezi Ostravskem a Ústeckem.
- Klíčovým faktorem regionální obnovy byla ekonomická situace místních velkých průmyslových firem v zahraničním i v domácím vlastnictví, především v automobilovém průmyslu.
- Nedošlo k reorientaci OIR ke zcela novým odvětvím, častější byla diverzifikace do technologicky příbuzných odvětví.

Ekonomická výkonnost, strukturální změny a volatilita v období 2009-2014

	Zaměstnanost			Přidaná hodnota (mld. CZK)			Přidaná hod./obyv.	Reorientace	Volatilita nezam.
	2009	2014	Index	2009	2014	Index	Index	FKI	Variační koeficient
Metropolitní jádra	517540	554402	107	530,9	549,6	104	102	0,107	0,203
Metropolitní zázemí	126866	122214	96	99,7	107,7	108	99	0,087	0,233
Městské	437822	424519	97	314,7	369,7	117	117	0,074	0,215
OIR Ústecko	108791	93570	86	67,5	74,6	111	112	0,110	0,137
OIR Ostravsko	211790	197090	93	126,8	160,2	126	130	0,128	0,163
Venkovské	776315	736658	95	476,2	552,6	116	117	0,074	0,214
Česko	2179124	2128452	98	1615,8	1814,3	112	112	0,066	0,209

Zdroj: ČSÚ 2009, 2014; MPSV 2014; Ženka a kol. 2017c